

VÝSLEDKY KONTROLY UŽITKOVOSTI OVCÍ A KOZ V ČR ZA ROK 2005

MAREŠ, V.

Svaz chovatelů ovcí a koz v ČR, Palackého 1-3, PO BOX 119, 612 00 Brno, ČR

Kontrola užitkovosti ovcí a koz se provádí v souladu se zákonem 154/200 Sb. K základním ukazatelům patří vedle údajů o reprodukci zapojených jedinců a stád sledování **růstových schopností u všech plemen ovcí a masných plemen koz**, (sleduje se váha odchovaných jehňat a kůzlat ve 100 dnech), sledování **jatečné hodnoty masných plemen ovcí a koz** (provádí se ultrazvukové měření hloubky zádového svalu a výšky podkožního tuku) a sledování **mléčné užitkovosti u dojených plemen ovcí a koz** (provádí se měsíční měření nadojeného mléka a rozbor obsahu mléčných složek – bílkovin, tuku a laktózy).

Získané údaje slouží ke stanovení plemenných hodnot jednotlivých plemenných ovcí a koz a jsou využívány při vyhodnocení kontroly dědičnosti.

V roce 2005 tuto činnost v chovu ovcí provádělo pět oprávněných organizací: OVEKO a.s. Brno s podílem 78,5%, Ing. Vladimír Bařina PhD., CZ Delta s.r.o., Genoservis a.s., Olomouc a GEN-Plemenářský servis s.r.o., Kadov. Kontrolu užitkovosti koz provádělo také pět oprávněných organizací: Svaz chovatelů ovcí a koz v ČR Brno s podílem 43,0 %, OVEKO a.s., Brno s podílem 48,7 %, ISB Genetik Havlíčkův Brod, Genoservis a.s. Olomouc a Ing. Vladimír Bařina PhD.

Vývoj kontroly užitkovosti ovcí a koz od roku 2000 je uveden v následující tabulce č.1.

Tab. 1: Vývoj výsledků kontroly užitkovosti ovcí ČR v letech 2000/2005

Rok	Počet stád	Počet bahnic ks	Oplodnění v %	Plodnost v %	Intenzita v %	Odchov v %	Přírůstek jehňat g	Stříž vlny v kg
2000	387	14 779	86,9	149,1	129,5	110,0	236	4,2
2001	460	18 015	87,8	148,8	130,7	110,8	240	3,9
2002	504	20 297	89,4	149,7	133,8	113,1	235	4,0
2003	545	25 704	85,7	151,6	129,9	110,0	234	4,0
2004	543	25 637	87,2	149,5	130,3	111,2	243	4,1
2005	544	25 162	84,9	152,3	129,3	110,4	240	4,2
Index 2005/2000 %	140,6	170,3	97,7	102,1	99,8	100,4	101,7	100,0

Nárůst stavů ovcí v kontrole užitkovosti od roku 2000 do roku 2003 byl více než 70%, v posledních třech letech se stavy bahnic v kontrole užitkovosti stabilizovaly na přibližně 25 000 ks. To je cca 20% bahnic chovaných v České republice, pokud vycházíme ze stavů bahnic evidovaných v ústřední evidenci hospodářských zvířat. Ve sledovaném období se o 23,8% zvýšil průměrný počet bahnic na stádě v kontrole užitkovosti, i když průměrná velikost stáda 47,3 bahnice značně zvyšuje náklady na tyto služby. I přes výrazný nárůst početních stavů bahnic zapojených do kontroly užitkovosti jsou v rozhodujících sledovaných užitkových vlastnostech – plodnost na obahnělou a přírůstek jehňat ve 100 dnech - dosahovány stále lepší výsledky. Rezervou je nízké procento oplodnění, 15 % nezabřezlých ovcí je vysoké, ale tento údaj je ovlivněn i vysokým jehnic zapojených do reprodukce. Ze strany Svazu chovatelů ovcí a koz v ČR chceme v připravovaných šlechtitelských programech zvýšit důraz na kvalitu plemenářské práce a tím podpořit chovatele na vysoké chovatelské úrovni.

Podrobný přehled výsledků kontroly užitkovosti ovcí za rok 2005 podle plemen je uveden v tabulce č.2.

Tab. 2: Výsledky kontroly užitkovosti ovcí ČR v roce 2005

Plemeno	Počet stád	Počet bahnic ks	Oplodnění v %	Plodnost v %	Intenzita v %	Odchov v %	Přírůstek jehňat g	Striž vlny v kg
Merino	29	1 733	81,7	142,3	116,3	99,8	240	5,3
Žírné merino	1	25	56,0	128,6	72,0	68,0	245	-
Merinolandschaf	33	2 790	83,0	139,0	115,3	98,8	232	4,2
Romney	32	2 215	78,7	148,1	116,5	105,9	280	6,2
Německá dlouhovlnná	1	206	97,1	173,5	168,4	151,0	225	-
Zwartbles	14	310	94,8	181,0	171,6	145,5	262	3,0
Bergschaf	8	112	92,2	146,6	134,8	121,4	247	-
Šumavská ovce	35	4 501	85,7	131,1	112,4	92,8	216	4,3
Zušlechtěná valaška	6	909	81,4	142,0	115,6	101,8	199	-
Původní valaška	13	168	88,1	141,9	125,0	104,8	149	2,0
Cigája	3	510	77,3	133,8	103,3	99,2	181	-
Lein	1	23	95,7	150,0	143,5	108,7	247	5,9
Jurská ovce	1	6	100,0	116,7	116,7	116,7	246	-
Bílá alpská ovce	1	9	100,0	122,2	122,2	122,2	267	-
Leicester	1	2	100,0	200,0	200,0	200,0	223	-
Kerry Hill	1	3	100,0	100,0	100,0	100,0	161	-
Východofráská ovce	24	583	88,2	172,8	152,3	132,4	245	3,9
Lacaune	1	36	100,0	119,4	119,4	72,2	226	-
Olkulská ovce	1	143	93,0	195,5	181,8	162,9	229	-
Romanovská ovce	58	1 372	92,9	238,9	221,9	186,3	199	2,1
Suffolk	115	4 919	85,1	157,0	133,7	114,4	262	3,0
Charollais	68	2 424	83,3	155,6	129,5	107,2	243	3,0
Texel	35	1 045	90,8	150,2	136,4	118,6	247	-
Oxford down	13	652	83,6	146,2	122,2	98,0	236	4,0
Německá černohlavá ovce	4	223	87,0	130,4	113,5	92,8	250	-
Berrichone du Cher	11	72	94,4	151,5	143,1	120,8	287	-
Clun forest	1	8	100,0	200,0	200,0	187,5	273	-
Hampshire	1	10	100,0	130,0	130,0	70,0	273	-
Vřesová ovce	7	80	98,8	129,1	127,5	123,7	221	-
Kamerunská ovce	11	59	111,9	125,8	140,7	130,5	137	-
Jacob	3	24	83,3	185,0	154,2	116,7	172	-
Celkem	544	25 162	84,9	152,3	129,3	110,4	240	4,2

Vysvětlivky k reprodukčním ukazatelům :

Intenzita v % - poměr počtu všech narozených jehňat k počtu všech bahnic v reprodukci
(do roku 1999 používán termín celková plodnost)

Oplodnění % - počet obahněných a zmetaných ovcí z celkového stavu v %

Plodnost v % - poměr počtu všech narozených jehňat k počtu obahněných ovcí v %
(do roku 1999 používán termín plodnost na obahněnou ovci).

Přírůstek jehňat v g – stanovený z váhy ve 100 dnech

V roce 2005 bylo do kontroly mléčné užitkovosti dojených plemen ovcí zapojeno ve 14 stádech 128 bahnic plemene Východofráské ovce a 29 bahnic, kříženek s plemenem Lacaune. Celkem bylo dosaženo průměrné laktace za 240 dnů 306,7 kg mléka o tučnosti 6,09 %, obsahu bílkovin 5,70 % a laktózy 4,74 %. Kříženky s plemenem Lacaune dosahovaly ve všech sledovaných ukazatelích ve srovnatelných podmínkách na stádě pana Josefa Ondrucha ve Valašské Bystřici lepší výsledky, i když se jednalo o ročky na první laktaci. Nejvyšší užitkovosti VF

ovcí dosáhlo stádo pana Rudolfa Vichery z Pertoltic – 632,2 kg mléka s 5,40 % tuku, 5,65 % bílkovina a 4,59 % laktózy. Výsledky podle jednotlivých chovů a plemen jsou uvedeny v tabulce č. 3.

Tab. 3: Přehled výsledků kontroly mléčné užitkovosti dojených plemen ovcí v roce 2005

Plemeno	Počet kusů	Počet laktačních dnů	Produkce mléka kg	Tuk %	Tuk kg	Bílkoviny %	Bílkoviny kg	Laktóza %	Laktóza kg
Celkem VF	128	240	338,5	5,94	20,1	5,65	19,1	4,72	16,0
kříženky Lacaune	29	240	166,3	7,44	12,4	6,10	10,1	4,93	8,2
CELKEM	157	240	306,7	6,09	18,7	5,70	17,5	4,74	14,5

V kontrole užitkovosti koz došlo také ve sledovaném období k nárůstu stavů koz zapojených do kontroly užitkovosti a to o 33,3%. Významný nárůst je však v podílu větších chovů oproti individuálním chovatelům, který se zvýšil z 58,6% v roce 2000 na 74,4% v roce 2005. To přineslo i významné zvýšení počtů koz se sledovanou laktací, kde došlo k nárůstu za sledované období o téměř 90%. I přesto, že došlo vlivem vyššího podílu větších stád zapojených do kontroly užitkovosti koz a změnou přepočtu normované laktace ke snížení produkce mléka za laktaci a tím i produkce jednotlivých mléčných složek, je patrný významný nárůst v obsahu bílkovin, který se stal od roku 2001 hlavním selekčním kritériem u dojených plemen koz. Nárůst o více než 9% byl ovlivněn i sledováním genotypu plemenných kozlů – nositelů alely alfa S1 kaseinu. V chovech koz zapojených do kontroly užitkovosti se významně zvýšilo oplodnění i odchov kůzlat, mírné snížení plodnosti lze přičíst na vrub vyššího podílu větších chovů. Šlechtění dojených plemen koz se zaměřilo na zvyšování produkce mléčné bílkoviny při tolerování snížení tučnosti mléka, tak jak to vyžadují chovatelé ekonomicky závislí na produkci výrobků z kozího mléka. Vývoj výsledků kontroly užitkovosti koz je uveden v tabulkách č. 4 a 5.

Tab. 4: Vývoj výsledků kontroly užitkovosti koz ČR v letech 2000/2005

Rok	Počet koz v KU		Výsledky kontroly užitkovosti koz							
	Celkem ks	Laktace ks	Produkce mléka kg*	Tuk %	Tuk kg	Bílk. %	Bílk. kg	Lakt. %	Lakt. kg	Přír. g
2000	2 234	986	836	3,70	30,9	2,79	23,3	4,50	37,4	207
2001	2 275	1 144	861	3,51	30,2	2,79	24,0	4,50	38,4	160
2002	2 443	1 247	825	3,42	28,2	2,89	23,8	4,53	37,4	205
2003	2 627	1 504	757	3,36	25,4	2,79	21,1	4,55	34,4	195
2004	2 547	1 547	770	3,22	24,8	2,83	21,8	4,52	34,8	179
2005	2 980	1 857	731	3,35	24,5	3,05	22,3	4,54	33,2	178
index 2005/2000	133,4	188,3	87,4	90,6	79,3	109,3	95,7	100,9	88,8	86,0

Vysvětlivky : Laktace: počet zvířat, u kterých byla měřena laktace

* od roku 2001 došlo ke změně výpočtu normované laktace, která je stanovena na 280 laktačních dnů, do roku 2000 to bylo 300 laktačních dnů

Tab. 5: Vývoj výsledků reprodukce koz v kontrole užitkovosti ČR v letech 2000/2005

Rok	Počet koz v KU (ks)/	Plodnost (%)	Odchov (%)	Oplodnění (%)	Zmetání (%)	Rohatost (%)	Hermafr. (%)	Poměr kozlů (%)
2000	2 234	172,4	141,0	89,7	0,9	10,2	1,4	55,9
2001	2 275	182,2	156,6	94,9	0,5	10,0	1,6	56,5
2002	2443	169,1	151,0	94,1	0,2	14,5	2,2	57,5
2003	2627	175,4	158,0	95,8	0,2	13,2	1,5	57,6
2004	2547	174,1	156,5	97,8	0,1	17,9	1,2	57,1
2005	2980	165,8	146,9	98,3	0,2	15,0	1,5	56,9
index 2005/2000	133,4	96,2	104,2	109,6	22,2	147,0	107,1	101,8

Podrobný přehled výsledků kontroly užitkovosti koz za rok 2005 podle plemen je uveden v tabulkách č. 6 a 7.

Tab. 6: Výsledky kontroly užitkovosti koz ČR v roce 2005

Rok	Kategorie/ Plemeno	Počet koz v KU		Výsledky kontroly užitkovosti koz							
		Celkem ks	Laktace ks	Produkce mléka kg*	Tuk %	Tuk kg	Bílk. %	Bílk. kg	Lakt. %	Lakt. kg	Přír. g
2005	Celkem	2980	1857	731	3,35	24,5	3,05	22,3	4,54	33,2	178
	Bílá	1979	1276	715	3,23	23,1	3,01	21,5	4,55	32,5	-
	Hnědá	792	541	778	3,62	28,2	3,14	24,4	4,53	35,2	-
	Anglonubijská	10	9	893	4,0	35,8	3,66	32,7	4,49	40,1	-
	Kříženci	82	31	542	3,08	16,7	3,03	16,4	4,60	24,9	174
	Burská	75	-	-	-	-	-	-	-	-	180
	Kašmírová	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mohérová	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stáda	2216	1446	697	3,26	22,7	3,02	21,1	4,53	31,6	178
Individuální	764	411	850	3,63	30,9	3,15	26,7	4,58	38,9	179	

Vysvětlivky : Laktace: počet zvířat, u kterých byla měřena laktace

Přír.: Přírůstek kůzlat u mléčných plemen do odstavu, u Burské kozy ve 100 dnech

Tab. 7: Výsledky reprodukce koz zapojených v kontrole užitkovosti v ČR v roce 2005

Rok	Počet koz v KU (ks)/ Kategorie/ Plemeno	Plodnost (%)	Odchov (%)	Oplodnění (%)	Zmetání (%)	Rohatost (%)	Hermafr. (%)	Poměr kozlů (%)	
2005	Celkem	2980	165,8	146,9	98,3	0,2	15,0	1,5	56,9
	Bílá	1979	168,5	150,6	98,0	0,1	6,4	1,8	58,2
	Hnědá	792	181,2	167,5	99,5	0,1	21,7	1,0	55,5
	Anglonubijská	10	240,0	200,0	100,0	0,0	41,7	4,2	54,2
	Kříženci	82	179,3	164,6	100,0	0,0	45,9	0,6	48,3
	Burská	75	169,4	145,4	90,9	1,3	98,7	0,0	48,0
	Kašmírová	22	163,6	113,6	100,0	0,0	100,0	0,0	58,3
	Mohérová	20	80,0	10,0	70,0	21,4	87,3	0,0	50,0
	Stáda	2216	161,4	143,1	97,8	0,2	12,8	1,5	58,1
Individ. chovy	764	178,4	158,0	99,7	0,3	21,5	1,6	53,6	